

TRABZON MİLLETVEKİLİ
M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN

**YATIRIMLARIN ve İSTİHDAMIN TEŞVİKİ ile
BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI
HAKKINDA KANUN TASARISININ TÜMÜ
ÜZERİNDE**

TBMM GENEL KURULUNDA

28.01.2004 TARİHİNDE

CHP GRUBU ADINA YAPTIĞI KONUŞMANIN ÖZETİ

✓ **Tasarı, bölgesel teşvik tasarısı niteliği taşımaktadır.**

Görüreceğimiz tasarı, Türkiye'nin 36 ilini teşvik kapsamına almaktadır. Bu yönüyle bir bölgesel teşvik tasarısı niteliği taşımaktadır. Bölgesel teşviklerden amaç, yatırımların, teşvik edilmek istenen bölgelere çekilmesidir. Yatırımcılar açısından bu bölgelere gidilmesinde çeşitli zorluklar vardır. Coğrafi olarak zorluklar vardır. Ulaşım zorlukları, altyapı zorlukları vardır. Nitelikli eleman temin etme zorluğu vardır; çünkü, eğitim düzeyi o kadar yüksek değildir. Ve diğer birtakım sosyal olumsuzluklar vardır.

Bu nedenlerle, bu bölgelerle, diğer bölgeler arasında bir haksız rekabet vardır ve amaç, bu tip düzenlemelerle, bu bölgelerin aleyhine olan haksız rekabet durumunu ortadan kaldırmaktır.

Tasarı da bu amaçla hazırlanmıştır. Türkiye Cumhuriyetinde bu amaçla hazırlanıp, yürürlüğe girmiş olan çok çeşitli kanunlar vardır. Türkiye'de teşvikler, daha cumhuriyet ilan edilmeden, 1913 yılında başlar. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, 1927 yılında yürürlüğe giren bir Teşviki Sanayi Kanunu vardır ve belki cumhuriyet tarihinin en ileri teşvik anlayışının sahip olduğu bir kanundur. Tabii ki, dönemin ve ekonominin özelliklerine göre teşvik anlayışları da zaman zaman değişebilmektedir. En son uygulanan teşvik kanunu, 1998 yılında yürürlüğe girmiş olan ve 2002 yılı sonuna kadar işe başlayan mükellefler açısından uygulanmış olan 4325 sayılı kanundur.

4325 sayılı yasa, 22 ili teşvik kapsamına alırken, görüşmekte olduğumuz tasarı, 22 ili 36'ya çıkarmaktadır ve 36 il teşvik kapsamına girmektedir, vergi ve sigorta primi teşviki ile enerji desteği açısından 36 il desteklenmektedir. Bu 36 ilin belirlenmesinde, 2001 yılı gayri safi yurtiçi hâsılası 1 500 dolar ve daha aşağısı olan iller alınmıştır, ölçü budur.

- ✓ **Tek başına bu ölçünün alınması, bizi doğru sonuçlara götürmeyecektir ve bu tasarı kendisinden bekleneni maalesef vermeyecektir.**
- ✓ **Sayın Başbakan "1 500 dolar" ifadesini telafuz edince Maliye Bakanlığı da bu rakamı esas almak suretiyle ve 2001 yılının 1 500 dolarını esas almak suretiyle bu tasarımı hazırlamıştır.**

Neden 1 500 dolar esas alınmıştır ve neden 2001 yılı rakamı esas alınmıştır. 2001 yılı kriz yılıdır, Türkiye'nin krizde olduğu bir yıldır, sağlıklı ekonomik verilerin olmadığı bir yıldır. 2001 yılının alınması doğru olmamıştır. Bir başka yıl, yine 36 ile ulaşacak şekilde

alınabilirdi, o yılın millî gelir rakamı alınabilirdi. Zannediyorum, 1998 yılında uygulamaya giren 4325 sayılı Yasa o zaman 1 500 dolar sınırını almış olduğu için bu tasarı da 1 500 dolar sınırını esas almıştır; ancak, hepsinden önemlisi, Sayın Başbakanın geçen yaz aylarında "1 500 dolar" kelimesini telaffuz etmesidir. "1 500 dolar" kelimesi telaffuz edilince Sayın Başbakan tarafından, artık Maliye Bakanlığı da bu rakamı esas almak suretiyle ve 2001 yılının 1 500 dolarını esas almak suretiyle bu tasarımı hazırlamıştır.

✓ **Sadece 1 500 dolar ölçüsüyle gelişmeyi ölçmeye kalkışmak son derece yanlıştır.**

1 500 dolar ölçüsü neden tek başına yanlıştır; 1998 yılındaki 1 500 dolarla 22 il kapsama girerken, şimdiki 1 500 dolarla 36 il kapsama girmektedir. Yanlışlık bu sayının artmasında değildir. Sayının artmasını hükümet tercih etmiştir, daha fazla il yararlı olsun demiştir. Biz de bunu olumlu buluyoruz; ancak, sadece 1 500 dolar ölçüsüyle gelişmeyi ölçmeye kalkışmak son derece yanlıştır. 1 500 doları çok az farklılıkla geçtiği için tasarıya giremeyen birçok il vardır. Bunların örneklerini ben size verebilirim: Trabzon 1 506 dolar örneğin. 6 dolarla girememektedir. Isparta 1 510 dolar, Konya 1 554 dolar, Kahramanmaraş 1 564 dolar, Tunceli 1 584 dolar. Bu illeri çoğaltmak mümkün. Denilebilir ki: Bir başka dolar ölçüsü koysaydık; örneğin, 1 600 dolar, 1 700 dolar, 1 800 dolar, yine fark etmeyecekti; o rakamın üzerinde kalmış olan iller yine bundan yararlanamayacağı için şikâyet konusu olacaktı; dolayısıyla, bu itiraz, bu eleştiri doğru değildir.

✓ **Yapılması gereken, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi kriterini tasarıya katmaktır.**

Alınması gereken başka ölçüler vardır. Örneğin, 1998 yılındaki yasa, 1 500 dolar yanında o ilin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyini esas almıştır; 1 500 dolar, artı, o ilin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi; ki, bunu, Devlet Planlama Teşkilatı hesaplamaktadır. Eksi yarım veya daha aşağıdaysa, daha geri kalmışsa, 1 500 dolar şartına bakılmaksızın o il de teşvik kapsamına girmiştir. Yapılması gereken, böyle bir kriteri bu tasarıya katmaktır; tek başına 1 500 dolar, çok büyük adaletsizliklere yol açmaktadır.

Bir yılın 1 500 doları yerine, belli yılların ortalaması alınabilirdi; gayri safî yurtiçi hâsıladaki, yani millî gelirdeki performansa bakılabilirdi, son beş yılın, on yılın ortalaması alınabilirdi.

✓ **O ilin istihdam düzeyi nedir, işsizlik oranı nedir, o ilin millî gelirinin oluşumunda sanayi sektörünün payı nedir, altyapı durumu nedir, eğitim durumu nedir, bütün bunları dikkate almadan, tek başına dolar ölçüsüyle, tek başına millî gelir ölçüsüyle yaklaşmak, kesinlikle, bu tasarıdan beklenileni vermeyecektir.**

Olacak olan şudur: 36 il kapsama girmektedir. 36 il içerisinde Orta Anadoluda, hatta, Batı Anadoluda olan iller vardır, bunun yanında, Doğu Anadoluda olan iller vardır ve teşvikler açısından bu iller arasında hiçbir ayırım gözetilmemiştir. Batıdaki ile verilen teşvik de aynıdır, doğudaki, güneydoğudaki ile verilen teşvik de aynıdır.

Teşvikten amaç neydi? Bu bölgelerde ulaşım olanakları yetersiz, pazara uzak; sanayici, imalatçı malı üretse bile hangi ulaşım olanağıyla, hangi pazara bunu sevk edecek; maliyetler bu nedenle yüksek, ulaşım maliyeti yüksek, hammadde temininde güçlüğü olacak. Bütün bu güçlüklere aşabilmek için yatırımcılara bir teşvik veriliyordu.

Peki, batıdaki il ile doğudaki ile aynı teşviki verirsek, İstanbul'daki yatırımcı, Batı Anadoludaki yatırımcı, neden doğuya gidip yatırım yapsın?

✓ **Kanun yürürlüğe girdikten sonra yatırımcılar, Batıda teşvik kapsamındaki birkaç ile gidecektir.**

4325 sayılı Yasa, 1998 yılında uygulamaya girdiği zaman ki, ölçü açısından bu tasarıdan çok daha iyi bir yasaydı; ama, ona rağmen yatırımlar Doğu Anadolu'ya gitmedi. Türkiye'nin güvenlik problemi vardı, Türkiye'de ekonomide istikrar yoktu, yatırımcının çok daha fazla para kazanacağı başka alanlar vardı; ama, bütün bunların yanında bir miktar yatırım olmadı mı; oldu. Nerede oldu: Batıdaki illerde oldu. O halde yapılması gereken neydi; bu illeri en azından ikili bir gruba ayırmaktı. Diğerlerine kıyasla daha gelişmiş olanlara biraz daha az teşvik, daha az gelişmiş veya gelişmemiş illerimize biraz daha fazla teşvik. Aksi takdirde, ben size olacakları söyleyeyim: Bu tasarı yürürlüğe girdikten sonra yatırımcılar, Batıda teşvik kapsamındaki birkaç ile gidecektir. Görünürde 36 olan teşvikten yararlanan il sayısı, fiilen çok daha aşağılara düşecektir.

✓ **Yatırım süresi çok kısıtlı bir süredir.**

Yatırım süresine baktığımızda, çok kısıtlı bir süredir. 4325 sayılı Yasa, 1998 yılı ocak ayında yürürlüğe girdi; 2002 yılı sonuna kadar işe başlayan mükellefler açısından uygulandı. 1998-2002 yılları arasında işe başlayan mükellefler, işe başladığı tarihten itibaren 5 yıl süreyle o teşviklerden yararlandılar. Yani, 2001 yılında işe başlamışsa, 2006 yılına kadar, 2002 yılında işe başlamışsa, 2007 yılına kadar o teşvikten o mükellefler yararlandı.

✓ **Yatırımda geçecek süre bundan istisna edilmelidir.**

Tasarı ne diyor bu konuda: Tasarı, çok farklı; 2003 yılının ocak ayında işe başlıyor -hatta, bazı hallerde biraz daha erken- teşvikler 2007 yılı sonuna kadar yapılacak yatırımlar için uygulanacak. Yani, yatırımcı 2006 yılında yatırımını bu illerden birisinde yaparsa, teşvik 2007 sonuna kadar uygulanacak. Başladığı tarihten itibaren 5 yıl süreyle uygulanmıyor. Peki, ben size soruyorum: O zaman, bu yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren ikinci, üçüncü yılında hangi yatırımcı Batıdan kalkıp bu illere gidecektir. Kalmış geriye bir yıl, iki yıl. Ben bir yıl, iki yıl için neden bu illere gideyim diyecektir. Hatta, beş yıllık süre bile yetersizdir arkadaşlar. En azından, yatırımda geçecek süreyi bundan istisna etmek gerekirdi. Yatırımda geçecek süre hariç tutulabilir. Yatırım iki yıl sürerse, geri kalıyor üç yıl. Yatırımcı hesap edecek; kalan üç yıl için bu teşviklerle oraya gitmeye değer mi? Gitmeyecektir. Gidebilen de batıya gidecektir. Ağrı 568 dolardır, Kırşehir 1 488 dolardır; Şırnak 638 dolardır, Çankırı 1 136 dolardır. Kırşehir, Çankırı tabii ki yatırım ihtiyacı olan illerimizdir; daha çok yatırım gitsin; ama, herhalde, Ağrı'ya, Şırnak'a, Tunceli'ye, Trabzon'a da yatırım gitsin istiyoruz.

Tsarinin bir diğer önemli eksiği: İşçi sayısı ve yatırımın türü konusunda bir şart koymamasıdır. Vergi ve sigorta primi desteğini kastediyorum burada. Enerji desteğinde daha farklı düzenlemeler var. Enerji desteğinde sayı var; ama, vergi ve sigorta priminde sayı yok.

Enerji desteği güzel bir destektir; tasarinin en olumlu düzenlemesidir. Enerji desteğinde sayılmış; hangi tür yatırımlar?.. Gerçekten yatırımcı teşvik ediliyor orada. Enerji maliyetinin yüzde 20'sini devlet karşılayacak. Son derece yerinde, güzel bir düzenleme. Hiçbir itirazım yok ona. Enerji desteği 36 ilde uygulanıyor. Orada yatırımlar tanımlanıyor, hangi sektörlerde olduğu tanımlanıyor; ama, vergi ve sigorta primi desteğinde tanımlanmıyor. Yani, bir kişilik bir dükkan bile açsanız bundan yararlanacaksınız. Belki ilk bakışta güzel

gibi gözüküyor; ama, bu yatırım değil artık, bir kişinin istihdam edileceği bir şey yatırım değildir, o başka bir şey. Bunu da teşvik etmek isteyebilirsiniz, olabilir; ama, bu fiktif yatırımlara neden olacaktır. En azından 4325 sayılı Yasada olduğu gibi bir sınırlama konulabilirdi. Orada "10 kişi" denmişti, 5 olabilir, 3 olabilir, bütün bunlar denilebilirdi.

✓ **Bu kadar hassas bir terazi olamaz!**

Özellikle 1 500 doların esas alınması çok önemli sakıncalar yaratacaktır ve 1 500 doların hesabı da gerçekten üzerinde durulması gereken bir konudur. Tabii ki, Devlet İstatistik Enstitüsü bunu kendi hesaplama yöntemleriyle ölçmektedir, öteden beri nasıl hesaplıyorsa şimdi de öyle hesaplamaktadır; ancak, eğer bir il birkaç dolarla bu teşvik kapsamına girme şansını kaybedip diğer bir il birkaç dolarla teşvik kapsamına girebiliyorsa bu ölçüde bir yanlışlık var. Yani, bu kadar hassas bir terazi olamaz. O ilde kamu kurumları olabilir. Teşvik kapsamına giremeyen bazı iller var, kamu kurumları var, üniversite var, yatırımcı kamu kuruluşları var, bütün bunların orada yaptığı harcamalar var. Bu harcamalar millî gelir hesabında ister istemez dikkate alınmaktadır. Üretim yöntemiyle bu hesap yapılmaktadır; ancak, üretim yöntemiyle dahi olsa sonuçta ekonomiye giren bir para olduğu için bunlar o ilin millî gelir hesabında dikkate alınıyor; ama, yatırım yönünden baktığınızda kamu kurumlarını çekip alsanız o ilden yatırım olarak hiçbir şey kalmıyor neredeyse. O zaman, burada, bu ölçüde bir yanlışlık var; o nedenle, başka ölçüleri dikkate almamız gerekir dedim. Sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi olarak ifade ettiğim, o ilin, hakikaten, altyapı durumu, eğitim durumu, ulaşım olanakları, istihdam durumu gibi özelliklerin, ona ilişkin ölçülerin, bu yasa tasarısına mutlaka konulması gerekirdi. Aksi takdirde, tekrar ifade ediyorum, tasarı, kendisinden bekleneni yaratamayacak ve yatırımlar, 36 il yerine 3-5 tane ile gidecek; ama, diğer iller bu yatırımlardan yararlanamayacaktır.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.